

# Predoziranje z opioidnimi drogami in nalokson za domačo uporabo

## *Priporočila*



## Preveliko odmerjanje (predoziranje)

Predožiranje z opioidnimi drogami je eden od glavnih vzrokov umrljivosti, ki ga je mogoče preprečiti.<sup>1</sup> Veliko število uporabnikov opioidnih drog vsaj enkrat doživi predožiranje (ki ni nujno smrtno) in večina je predožiranju vsaj enkrat tudi priča pri drugih uporabnikih opioidnih drog v svoji okolici.<sup>3</sup> Predožiranje je glavni vzrok smrti med uporabniki drog s tveganim vedenjem.<sup>1</sup>

Opioidi, zlasti heroin in njegovi presnovki (pogosto v kombinaciji z drugimi snovmi, npr. benzodiazepini, alkoholom)<sup>3</sup>, so prisotni pri večini prijavljenih predožiranj, ki se končajo s smrtjo v Evropi.<sup>1</sup>

Stimulansi, kot so kokain, MDMA (3,4-metilendioksimetamfetamin) in amfetamini, so prisotni pri manjšem številu smrtnih žrtev zaradi predožiranja v Evropi, čeprav se pogostnost razlikuje od države do države.<sup>2</sup> V nekaterih državah povzroča zaskrbljenost povečano število smrti, povezanih s sintetičnimi kanabinoidi in drugimi novimi psihoaktivnimi snovmi.<sup>2</sup>

## Dejavniki, ki povečujejo tveganje za smrt zaradi prevelikega odmerjanja opioidnih drog<sup>2</sup>

1. Ukinitev ali zmanjšanje možnosti zdravljenja.
2. Prekinitev zdravljenja in/ali obravnave.
3. Detoksikacija, ki ji ne sledi celostna psihosocialna in zdravstvena obravnava.
4. Izhod iz programov odvajanja/rehabilitacije.
5. Zmanjšana toleranca (npr. po odpustu iz zapora, zdravljenja ...).
6. Neodzivanje ali pomanjkljivo nudenje prve pomoči posameznikov, ki so priča prevelikemu odmerjanju bodisi zaradi neznanja, nedostopnosti učinkovitih zdravil (naloksona) ali strahu pred pravnimi posledicami.

## Osebe s povečanim tveganjem za preveliko odmerjanje opioidnih drog<sup>2,4</sup>

- Osebe v prvih 4 tednih po pričetku nadomestnega zdravljenja.
- Osebe v prvih 4 tednih po prenehanju nadomestnega zdravljenja.
- Osebe, ki pogosto vstopajo v (nadomestno) zdravljenje in izstopajo iz njega.
- Osebe v prvih 4 tednih po odpustu iz zapora (še posebej, če so prej uporabljale heroin).
- Osebe, ki poleg opioidnih drog jemljejo tudi druge droge, nepredpisana zdravila, alkohol ...
- Osebe z zgodovino predožiranja.
- Osebe, ki vbrizgavajo droge in osebe, ki jemljejo droge tudi na druge načine.
- Osebe, ki izstopijo iz v abstinenco usmerjenega programa ali so ga dokončale.

## Znaki predoziranja z opioidnimi drogami<sup>4</sup>

- Ozke zenice,
- nezavest,
- depresija dihanja.

Depresija dihanja pomeni, da se zaradi vpliva drog dihanje upočasni ali povsem ustavi, posledično premalo kisika doseže vitalne organe, kar lahko povzroči srčni zastoj in smrt.<sup>4</sup>

Čeprav lahko smrt nastopi v nekaj minutah po predoziranju, pa običajno oseba umre šele čez nekaj ur, kar pomeni, da je časa za ukrepanje ponavadi dovolj, vendar je kljub temu potrebno nuditi pomoč čim prej.<sup>4</sup>

## Preprečevanje predoziranja in z drogami povezanih smrtnih primerov: ključni pristopi

1. Ozaveščanje oseb, ki jemljejo droge in njihovih bližnjih ter splošne javnosti o predoziranju in posledicah.
2. Izobraževanje oseb, ki jemljejo droge, o zmanjševanju tveganja in varnejši uporabi drog.
3. Razdeljevanje zloženek o preprečevanju predoziranja in ravnanju ob predoziranju.
4. Praktično usposabljanje (treningi) za izvajanje postopkov oživljanja.
5. **Programi zagotavljanja naloksona za domov in izobraževanje uporabnikov in njihovih bližnjih glede uporabe naloksona.**
6. Vrstniško izobraževanje glede uporabe naloksona.
7. Sistem zgodnjega opozarjanja o pojavu »nevarnih« psihoaktivnih snovi.
8. Vzpostavitev prostorov za bolj »varno« jemanje drog (»varne sobe«).
9. Dostopnost in pravočasen odziv služb svetovanja in zdravljenja oseb, ki jemljejo droge.
10. Informiranje ostalih deležnikov (policija, gasilci, lekarne, urgentne službe, nizkopražni programi ...)

Slika 1: Glavni pristopi za zmanjšanje smrtnih primerov, povezanih z opioidi (prirejeno po: EMCDDA - Evropsko poročilo o drogah (trendi in razvoj), 2019)

### Zmanjševanje smrtnih izidov zaradi prevelikega odmerjanja

#### Nadzorovana uporaba drog

Takojšnja prva pomoč za nujne primere v zvezi z drogami

#### Programi zagotavljanja naloksona za domačo uporabo

Izboljššan odziv prisotnih oseb

### Zmanjšanje tveganja za preveliko odmerjanje

#### Obravnava v programih zdravljenja z opioidnimi agonisti

Zmanjševanje uporabe in vbrizgavanja drog

#### Ocena tveganja za preveliko odmerjanje

V programih obravnave, zdravljenja in v zaporih

#### Ozaveščanje o prevelikem odmerjanju

Poznavanje tveganja in varnejše uporabe

### Zmanjšanje ranljivosti

**Službe za ozaveščanje in izvajanje programov zmanjševanja škode**  
Dostopne službe

**Ustvarjanje ustreznega okolja**  
Odstranjevanje ovir za zagotavljanje storitev

**Opolnomočenje uporabnikov drog**  
Omogočanje uporabnikom drog, da se zaščitijo

**Pristop javnega zdravja**  
Upoštevanje širšega okvira

## Preprečevanje prevelikega odmerjanja opioidnih drog (predoziranja): Programi za zagotavljanje naloksona za domačo uporabo (nalokson za domov) v Evropi in Sloveniji

Programi predpisovanja naloksona v Evropi potekajo v okviru služb za zdravljenje odvisnosti od drog in drugih zdravstvenih ustanov, torej potrebuje uporabnik recept, ki mu ga predpiše zdravnik (izjemi sta Italija in Francija, kjer je nalokson na voljo brez recepta).<sup>1</sup> Tudi osebe na prestajanju kazni zapora so vključene v programe zagotavljanja naloksona za domov v več evropskih državah.<sup>1</sup> Programi zagotavljanja naloksona za domov vključujejo tudi usposabljanje (training) uporabnikov o preprečevanju predoziranja in ravnanju ob predoziranju, prav tako je pomembno, da informacije o ravnanju prejmejo tudi osebe, ki bi lahko bile priča prevelikega odmerjanja opioidov (svojci, partnerji ...).<sup>1</sup>

V Sloveniji program za zagotavljanje naloksona za domačo uporabo (nalokson za domov) poteka v okviru javne zdravstvene mreže – Centrov za zdravljenje in preprečevanje odvisnosti od prepovedanih drog, kjer je nalokson dostopen, predpisuje pa se tudi za osebe v zavodih za prestajanje kazni zapora.

## Kaj je program nalokson za domov in kako deluje

Smrti zaradi prevelikega odmerjanja opioidov je mogoče preprečiti s pravočasnim dajanjem naloksona, močnega opioidnega antagonist, ki hitro prekine učinek opioidov z vezavo na opioidne receptorje v osrednjem živčnem sistemu.<sup>3</sup>

Nalokson, polsintetični derivat morfina (N-alil-nor-oksimorfon), je specifični opioidni antagonist, ki kompetitivno deluje na opioidne receptorje. Ima visoko afiniteto do vezavnih mest opioidnih receptorjev, iz katerih izpodrine molekule opioida. Nalokson nima agonističnih učinkov in v odsotnosti opioidov ne kaže skoraj nobenih farmakoloških učinkov.<sup>3</sup>

Opioidni antagonist nalokson nevtralizira potencialno smrtni učinek prevelikega odmerjanja opioidov.<sup>2</sup>

Primerjalne študije iz predbolnišničnega okolja so pokazale, da je pri preprečevanju predoziranja z opioidi intranazalni nalokson enako učinkovit kot nalokson za injiciranje.<sup>2</sup>

Nalokson za domačo uporabo je v Sloveniji na voljo v obliki pršila za nos. Nalokson v obliki pršila za nos je namenjen za takojšnjo uporabo kot nujno zdravljenje ob prevelikem odmerku opioida ali sumu nanj, ki se kaže v obliki respiratorne depresije in/ali depresije centralnega živčnega sistema.<sup>3</sup>

## Kdo lahko dobi nalokson za domačo uporabo<sup>2</sup>



1. Osebe, ki vbrizgavajo opioidne droge.
2. Osebe v prvih 4 tednih po vstopu v nadomestno (substitucijsko) zdravljenje ali ob prenehanju z zdravljenjem.
3. Osebe po zaključku v abstinenco usmerjenega zdravljenja odvisnosti od opioidov ali po odpustu iz programa terapevtske skupnosti iz zapora.
4. Osebe, nedavno izpuščene iz zapora, ki jemljejo ali so v preteklosti jemale opioidne droge.
5. Osebe, ki so že doživele predoziranje.
6. Osebe, ki tudi na druge načine jemljejo droge.
7. Osebe, ki poleg opioidnih drog jemljejo tudi druge droge, nepredpisana zdravila, alkohol ...

Večina predoziranja se zgodi doma in ob prisotnosti druge osebe. Večina oseb, ki injicira droge, pa je bila priča predoziranju ali so same doživele predoziranje.<sup>2</sup> Zato so osebe, ki uporabljajo droge, njihovi prijatelji in družina potencialni prvi odzivniki v nujnih primerih predoziranja.<sup>2</sup>

## Literatura in viri

1. Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA). Evropsko poročilo o drogah (trendi in razvoj), 2019.
2. [https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11364/20191724\\_TDAT19001SLN\\_PDF.pdf](https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11364/20191724_TDAT19001SLN_PDF.pdf)
3. Opioid-related deaths: health and social responses. EMCDDA, december 2021. [https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/opioid-related-deaths-health-and-social-responses\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/opioid-related-deaths-health-and-social-responses_en)
4. Take-home naloxone. EMCDDA. [https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/take-home-naloxone\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/take-home-naloxone_en)
5. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), Simon, R., Hedrich, D., Preventing opioid overdose deaths with take-home naloxone, Strang, J.(editor), McDonald, R.(editor), Publications Office, 2016, <https://data.europa.eu/doi/10.2810/964474>